

انتقال اطلاعات به کشورهای جهان سوم

نوشته: دکتر شهلا بهاور

متخصصان علوم اقتصادی و سیاسی تقسیم‌بندیهای متفاوتی را برای کشورها قائل شده اند؛ مثل کشورهای پیشرفته، صنعتی و جهان اول، در مقابل کشورهای توسعه نیافته، در حال توسعه، جهان سوم و نظایر آن. در این مقاله هدف، تأیید، تکذیب و یا بررسی درست و یا غلط بودن این عناوینها نیست؛ بلکه منظور، بررسی مسائل مربوط به انتقال اطلاعات به کشورهای گروه دوم است که از میان عنوانهای فوق، عنوان "جهان سوم" بمناسبت مصطلحتر بودن آن، برایشان انتخاب شده است.

از نظر جغرافیای سیاسی، ۴۹ درصد وسعت کره زمین و ۵۱ درصد جمعیت جهان اختصاص به کشورهای جهان سوم دارد. حدود ۴۰ درصد این کشورها در زمره فقیرترین کشورهای جهان محسوب می شوند و بقیه در قیاس با آنها از فقر کمتری رنج می برند. مشکلات متعددی که گریبانگیر این کشورهاست روی همه عوامل پیشرفت از جمله تولید اطلاعات و یا استفاده صحیح و موثر از اطلاعات تولید شده در خارج از کشور تأثیری عمیق می گذارد.

اصولاً اطلاعات، اساسی ترین عامل برای توسعه و تکامل یک کشور است و بدین جهت جزئی از منابع ملی محسوب می شود که باید توسط هر کشوری در جهت پیشرفت و نیل به خودکفایی و همچنین غنای مادی و معنوی افراد جامعه، مورد بهره برداری قرار گیرد. بعبارت دیگر، صرفنظر از ویژگیهای مختلف فرهنگی (نژاد، مذهب، زبان، جنس و...)، ویژگیهای اقلیمی، تجربه، تحصیل و غیره، هر فردی باید امکان دسترسی و دستیابی به اطلاعات موجود در نقاط مختلف دنیا و استفاده از آن را در امر سازندگی خویش و جامعه خود داشته باشد.

بر این اساس، از خصوصیات مهم جوامع پیشرفته صنعتی، با ارزش شمردن اطلاعات، فراهم آوردن مجموعه ای غنی از داده ها و کوشش در تولید و افزایش آنها و اتکای شدید به اطلاعات است. با توجه به نقش حساس اطلاعات در اینگونه جوامع، امکانات کافی برای دسترسی افراد به انواع مختلف اطلاعات تولید شده در کلیه نقاط دنیا فراهم آمده است، در حالی که کشورهای جهان سوم استفاده از منابع اطلاعاتی، حتی در رابطه با اساسی ترین نیازها، با دشواریهای فراوان مواجه است.

از اینرو، اهمیت اطلاعات ایجاب می کند که با بررسی همه جانبه آن در ارتباط با کشورهای جهان سوم چاره اندیشیهایی بشود. هر چند که تا کنون یونسکو و بعضی از سازمانهای بین المللی پروژه هایی را در رابطه با بررسی نیازهای اطلاعاتی کشورهای جهان سوم آغاز کرده اند؛ ولی متخصصان و

مسئولان امور اطلاع رسانی و نیز سیاستگزاران این کشورها بطور جدی و پیگیر با مسئله برخورد نکرده‌اند.

در این مقاله کوشش شده است تا نیازهای اساسی اطلاعاتی در رابطه با توسعه فنی و اجتماعی کشورهای جهان سوم مورد بررسی قرار گیرد و باشناسایی مشکلات و موانعی که در راه دستیابی به این اطلاعات وجود دارد، پیشنهاداتی در جهت بهبود بخشیدن به وضع اطلاعات و نهایتاً رفع این مشکلات ارائه گردد. در اینجا لازم است اشاره شود که بررسی تکنولوژی اطلاعاتی و مسائل مربوط به آن، موضوع دیگری است و ما در این مقاله قصد پرداختن به آن را نداریم.

انواع اطلاعات مورد نیاز کشورهای جهان سوم

قبل از ورود به بحث اصلی، بهتر است که به مناسب بودن اطلاعات در رابطه با نیازهای اطلاعاتی کشورهای جهان سوم مختصر اشاره ای بشود. مناسب بودن اطلاعات ممکن است از ابعاد مختلفی بررسی گردد که خود، نوع نیاز کشورهای جهان را مشخص می کند. در این رابطه موارد زیر از اهمیت خاصی برخوردارند:

الف. مناسب بودن اطلاعات با هدف: برای رسیدن به هر هدف، اطلاعاتی مناسب با آن هدف مورد نیاز است مثلاً، امور مربوط به سیاستگزاری، برنامه ریزی، تعلیم و تربیت، تحقیق و توسعه، انتقال تکنولوژی و . . . هر یک دسترسی به اطلاعات متفاوتی را ایجاب می کند.

ب. مناسب بودن اطلاعات یا خصوصیات استفاده کنندگان: میزان تحصیلات، تجربه، زبان، هوش، استعداد و سایر خصوصیات فردی استفاده کنندگان اطلاعات، عامل مهمی در تعیین کمیت و کیفیت اطلاعات قابل استفاده هر فرد است.

پ. مناسب بودن اطلاعات در رابطه با کاربرد آن در محیط: تفاوت‌های فرهنگی مانند زندگی در مناطق روستایی یا شهری، بری یا بحری، سرد یا گرم از عوامل مهم مناسب بودن اطلاعات کاربردی در رابطه با محیط کار است.

ت. مناسب بودن اطلاعات با راهها و وسایل انتقال آن: اطلاعات ممکن است از طریق کانالها (مجراها) رسمی، یعنی مدارک مکتوب از قبیل کتاب، مجله، گزارش و سایر مواد چاپی و غیرکتابی و یا بوسیله مجراهای غیررسمی، مانند ملاقاتهای حضوری، شرکت در کنفرانسها یا سمینارها و نیز از طریق رسانه‌های گروهی و وسایل ارتباط جمعی کسب گردد که بهر صورت می بایست مناسب با وسیله انتقال آن باشد.

ث. مناسب بودن اطلاعات با توجه به کیفیت آن: اطلاعات می بایست از نظر کیفیت و محتوا مناسب باشد. این مسئله، بخصوص در مورد اطلاعات آماری و داده های کاربردی مهم است؛ زیرا که کیفیت داده ها از نظر درستی و صحیح بودن حائز اهمیت است.

ج. مناسب بودن اطلاعات با زمان وصول: اطلاعات می بایست مناسب با زمان دسترسی باشد یعنی وصول آن ممکن است در مواقعی خیلی فوری، و زمانی با قدری تاخیر مدنظر باشد که بهر صورت این امر بستگی به زمان نیاز دارد.

چ. مناسب بودن اطلاعات از لحاظ اقتصادی، هزینه و کارائی: اطلاعات می بایست از نظر اقتصادی و همچنین هزینه هایی که برای دسترسی به آن منظور شده مناسب باشد، و ضمناً بتواند در رفع نیاز خاص، مفید و قابل استفاده واقع گردد.

بهر صورت موارد مذکور از اهمیت خاصی برخوردارند که باید همواره به آنها توجه داشت. مطالعات و تحقیقاتی که بمنظور تعیین نیازهای اطلاعاتی کشورهای جهان سوم انجام گرفته، عموماً بر اطلاعات علمی و فنی تاکید دارد؛ ولی نباید اهمیتی را که سایر انواع اطلاعات، بویژه در این کشورها دارند، نادیده گرفت. انواع اطلاعات مورد نیاز این کشورها را می توان در چهار گروه زیر طبقه بندی کرد:

الف. اطلاعات علمی و فنی: شامل اطلاعاتی است که معمولاً در کتابها، نشریات ادواری، و گزارشهای فنی و تحقیقی ارائه می شود و غالباً از طریق خدمات نمایه سازی و چکیده نویسی قابل دستیابی است. این اطلاعات که قسمت اعظم و مهم داده های مورد نیاز کشورهای جهان سوم را تشکیل می دهد، عمدتاً در خارج از این کشورها تهیه می شود و بخاطر دکومانتاسیون صحیح، مشکلات کمتری را از نظر تعیین محل مواد و شناسایی آنها ایجاد می کند. اما تهیه مواد شناسایی شده ممکن است با اشکالاتی مواجه باشد. بطوری که تحقیقات اخیر در نیجریه نشان داده است، ۳۷/۱ درصد از کل نشریات ادواری مربوط به کشاورزی نواحی گرمسیر یا نیمه گرمسیر در آن کشور وجود ندارد و در صورت موجود بودن هم، چون دریافت و توزیع آنها در سطح کشور بطور صحیح و مناسب انجام نمی گیرد، دسترسی به آنها دشوار است. همچنین تحقیقاتی که در کینا انجام شده، نشان می دهد که ۷۰ درصد کتابخانه ها، ۸۰ درصد کتابفروشیها و ۹۰ درصد از نشریات ادواری مورد اشتراک این کشور، در نایروبی که پایتخت آن است قرار دارد و حال آنکه این شهر فقط ۶ درصد کل جمعیت را در بر گرفته است و اگر چه مسئولان و تصمیم گیران امور مملکت در پایتخت سکونت دارند؛ ولی مدیران، محققان و متخصصان فنی در نقاط مختلف کشور پراکنده اند.^۱

ب. اطلاعات وارداتی^۲: اطلاعاتی است که مربوط به یک محصول وارداتی یا سرمایه گذاری خارجی بوده و همزمان یا بدنبال آن به کشور وارد می شوند، مانند:

فعالیتهای شرکتیهای خارجی در امور فنی یا شرکتیهای چند ملیتی و فعالیتهای تجاری و صنعتی. اطلاعات وارداتی با موانع و مشکلاتی همراهند؛ زیرا این اطلاعات معمولاً بنا به ضرورت و غالباً از طریق مجراهای غیررسمی منتقل می گردند. از آنجا که این اطلاعات در خارج از کشور تهیه می شود و اغلب با متخصصان فن وارد می گردد، با پایان یافتن ماموریت فرد منتقل کننده اطلاعات، دستیابی به آن با

^۱ - A. M. Wood ward. "Future information requirements of the third world countries." *Journal of information Science*. Vol 1, Jan 1980, P. 261.

^۲ - "Imported information".

دشواری مواجه می شود - بویژه آنکه بیشتر این اطلاعات جنبه مهارت‌های فردی یا صرفاً مشاوره ای دارد. البته برنامه های مشارکتهای فنی، یک منبع اطلاعاتی عمده بشمار می آید.

پ. اطلاعات تولید شده در محل^۱: اطلاعاتی است که بعنوان نتایج پژوهشها، بررسیها، اختراعات، و پروژه های تحقیق و توسعه در محل تولید می شوند. این اطلاعات از نظر حجم و ارزش از اهمیت ویژه ای برخوردارند. در کشورهای جهان سوم بعلت ضعف سازماندهی و عدم استفاده از روشهای صحیح دکوماناسیون مواد، بازیابی اینگونه اطلاعات غالباً مشکل است. این اطلاعات بیشتر بصورت گزارشهای فنی، طرحهای مشاوره ای، پژوهشهای تحقیقاتی، آمارها و گزارشهای دولتی ارائه می شوند. بعلت نارساییهایی که در آماده سازی آنها وجود دارد، پژوهشگران کمتر موفق می شوند که بوجود آنها پی برده و یا به اطلاعات آنها دسترسی پیدا کنند.

ت. اطلاعات بومی^۲: یعنی دانش و اطلاعات ارزنده ای که مدون نبوده و در ذهن مردم بومی وجود دارد. این اطلاعات غالباً بطور غیررسمی و از طریق محاوره به دیگران منتقل می شود. به لحاظ ارزشهای علمی، اطلاعات بومی باید بطور منظم گردآوری و ضبط شوند. تا سالهای اخیر، توجه چندانی به این نوع اطلاعات نمی شد؛ اما اخیراً به این نتیجه رسیده اند که از این طریق می توان اطلاعات زیادی در زمینه دانشهای سنتی، نظیر پزشکی، بدست آورد.

نکاتی چند درباره خدمات اطلاعاتی و مسائل و مشکلات آن در کشورهای جهان سوم

متخصصان علوم اطلاع رسانی معتقدند که خدمات اطلاعاتی کشورهای جهان سوم در دهه گذشته پیشرفت قابل ملاحظه ای داشته است ولی این پیشرفت که در مدتی کوتاه صورت گرفته متأسفانه بطور پراکنده و نامنظم و بدون در نظر گرفتن جنبه های لازم بوده است. در این خصوص شواهد زیادی وجود دارد که ثابت می کند خدمات اطلاعاتی در کشورهای جهان سوم کمتر مورد استفاده قرار گرفته است و دلیل اصلی آن عدم هماهنگی خدمات ارائه شده با نیازهای واقعی استفاده کنندگان بوده است. بوجود آمدن چنین وضعی شاید بیشتر ناشی از آن باشد که ارائه خدمات اطلاعاتی جدید، بر اساس شیوه های سنتی خدمات کتابخانه ای استوار بوده و چندان توجهی به کاربرد و یا کارایی آنها نشده است. نکته مهم دیگر اینکه هیچ گونه کوششی چه در جهت تبلیغ این خدمات برای جذب افراد به کتابخانه ها یا مراکز اطلاعات و چه بمنظور بررسی، ارزشیابی و کاربرد اطلاعات و یا کفایت این خدمات صورت نگرفته است و به این دلیل، خدمات ارائه شده کمتر با نیازهای اساسی استفاده کنندگان تطبیق می کند.

هدفهای عمده ای که برای خدمات اطلاعاتی در کشورهای جهان سوم باید در نظر گرفته شود عبارتند از:

۱- سازماندهی نظام یافته کلیه اطلاعات موجود در کشور، بخصوص اطلاعات تولید شده در محل.

¹ - "Locally Produced information."

² - "Indigenous information."

۲- فراهم آوردن تسهیلات لازم جهت دسترسی به اطلاعات علمی و فنی تولید شده در کشورهای صنعتی و نیز اطلاعات علمی و فنی تولید شده در زمینه فعالیتهای مشابه از سایر کشورهای جهان سوم.

۳- هماهنگی در گردآوری و تمرکز خدمات کتابشناسی بمنظور بالا بردن میزان استفاده از کتابها، نشریات ادواری و سایر منابع اطلاعاتی.

همانگونه که اشاره شد، خدمات اطلاعاتی کشورهای جهان سوم غالباً با موانع و مشکلاتی مواجه است که مهمترین آنها به قرار زیر است:

الف. نیروی انسانی: کشورهای جهان سوم با کمبود شدید افراد تحصیلکرده و تعلیم دیده در زمینه علوم اطلاع رسانی و کتابداری رو به رو هستند. بعلاوه کمبود متخصصان اطلاعاتی و دکومانتالیستها، غالباً تمیز دادن این گروه از کارکنان عادی کتابخانه ها، برای استفاده کنندگان آسان نیست مضافاً بر اینکه عدم تشخیص ارزش حرفه اطلاع رسانی از جانب مسئولان، موجب پایین بودن میزان حقوق دریافتی آنان شده است و این مسائل در مجموع، موجبات دلسردی متخصصان تازه وارد به این حرفه را فراهم کرده است.

ب. ارتباطات: خدمات اطلاعاتی به نظام ارتباطات خوب و قوی نیازمند است. متأسفانه در اکثر کشورهای جهان سوم مشکل دستگاههای ارتباطی کاملاً مشهود است. ضعف سیستم پست و تلگراف و تلفن، کمبود راهها و وسایل و تجهیزات سریع ارتباطی غالباً دسترسی محققان به اطلاعات را مشکل می سازد.

پ. منابع: به استثنای بعضی پیشرفتهای مقدماتی که در برخی از کشورهای جهان سوم در زمینه افزایش مجموعه کتابخانه ها انجام گرفته، اکثر این ممالک با کمبود کتب، مجلات علمی و سایر منابع و مواد اطلاعاتی مفید مواجه هستند - اغلب مجلات علمی معتبر یا در کشور وجود ندارد و یا اگر وجود دارد فقط در یک یا دو کتابخانه یافت می شود. این مسئله، دسترسی به منابع و مواد مورد نیاز را بسیار محدود ساخته است.

ت. بودجه و مسائل ارزی: کمبود بودجه کتابخانه ها و مراکز اطلاعاتی در اکثر کشورهای جهان سوم بخوبی نمایان است. مسئله بودجه و مشکلات ارزی باعث می شود که غالب کتابها و مجلات علمی خارجی مفید و مهم خریداری نشود و این خود عامل عدم دستیابی استفاده کنندگان به اطلاعات تازه و جاری در زمینه های علمی می گردد.

موانع و مشکلات انتقال اطلاعات

انتقال اطلاعات و تکنولوژی آن به کشورهای جهان سوم با مشکلات متعددی مواجه است که اهم آنها عبارتند از: عوامل اقتصادی، عوامل سیاسی، عوامل فرهنگی، و زیربنای اطلاعاتی جامعه.

الف. عوامل اقتصادی: اولین و مهمترین مسئله، جنبه های اقتصادی انتقال اطلاعات است. بطور کلی کشورهای جهان سوم برای پیشبرد برنامه های تحقیق و توسعه خود و تهیه اطلاعات مورد نیاز این

برنامه‌ها با کمبود سرمایه رو به رو هستند. هزینه‌های گزاف و سنگین تکنولوژیهای اطلاعاتی که در کشورهای پیشرفته تولید می‌شود و عدم توانایی کشورهای جهان سوم در تأمین سرمایه لازم، جذب و بکارگیری تکنولوژیهای لازم را برای اینگونه کشورها دشوار می‌سازد.

مشکلات مالی، بویژه محدودیت ارزهای خارجی از مسائل مهمی است که در امر انتقال اطلاعات به کشورهای جهان سوم وجود دارد و مانع تهیه اطلاعات و فراهم آوردن مواد لازم برای ایجاد و گسترش نظامهای اطلاعاتی پیشرفته و ارائه خدمات اطلاعاتی مطلوب می‌گردد. بهر صورت عامل اقتصادی از عوامل حساس و بسیار مهم است و لازم است که کشورهای جهان سوم برای توسعه و گسترش نظامهای اطلاعاتی خود، تدبیری اساسی برای رفع این مشکل بیندیشند.

ب. عوامل فرهنگی و اجتماعی: عامل دیگر، به مسائل فرهنگی و اجتماعی کشورهای جهان سوم مربوط می‌شود. در این کشورها از یک طرف به علت کمبود نیروی انسانی متخصص و از طرف دیگر بدلیل ناشناخته بودن حرفه کتابداری و علوم اطلاع رسانی، توسعه و پیشرفت لازم در خدمات اطلاع رسانی بعمل نیامده است. مسئله اطلاعات و متخصصان اطلاعاتی هنوز در این کشورها بدرستی شناخته نشده است و کمبود افراد متخصص و ماهر، بویژه متخصصان موضوعی، متخصصان کامپیوتر، تحلیل گران سیستم و... برای اداره و کار کردن با تکنولوژیهای اطلاعاتی جدید، مشکل بزرگی است که در این راه قرار دارد. بعلاوه آموزش و تعلیم افراد در این کشورها هنوز بر اساس روشهای سنتی انجام می‌شود و به کیفیت آموزش و محتوای برنامه‌های آموزشی در رابطه با نیازهای اطلاعاتی جامعه کنونی توجهی نمی‌شود.

عامل دیگر که بازدارنده انتقال دانش و اشاعه اطلاعات است، مشکل زبان است که البته مسئله تازه‌ای نیست؛ ولی با پیشرفت دانش و اطلاعات علمی و گسترش تکنولوژیهای پیشرفته اطلاعاتی، خیلی محسوستر و ملموستر شده است. اغلب استفاده کنندگان از اطلاعات در کشورهای جهان سوم، از نظر آشنایی و تسلط به زبانهای خارجی - مخصوصاً زبانهایی که در سطح بین‌المللی کاربرد دارند از قبیل: انگلیسی، فرانسه، آلمانی و روسی - با مشکل رو به رو هستند. در حالی که اکثر نوشته‌ها و اطلاعات علمی و فنی دنیا، در منابع ردیف اول و دوم، به این زبانها منتشر می‌شود. این مسئله بیشتر در دو مورد زیر محسوس است:

۱- در مرحله بازیابی و جستجوی اطلاعات از بانکهای اطلاعاتی؛

۲- در مرحله استفاده و کاربرد اطلاعات؛ یعنی خواندن و درک مدرک بعد از بازیابی.

بفرض آنکه استفاده کننده بعد از تلاش و کوشش زیاد و یا یاری گرفتن از متخصصان امر، موفق به انجام مرحله اول - یعنی بازیابی مدرک مورد نیاز - شود به سبب نداشتن آشنایی کافی به زبان مدرک، قادر به استفاده چندانی از آن نیست. در اینجا موضوع خدمات ترجمه و مترجمین ماهر مطرح می‌شود. تهیه ترجمه‌های معتبر از نوشته‌های علمی کاری ارزنده ولی وقت گیر، دقیق و پرهزینه است. در موسسات و سازمانهای ترجمه کشورهای پیشرفته، غالباً از کامپیوتر یا تکنولوژیهای جدید در این امر استفاده می‌شود. بمنظور اشاعه سریع اطلاعات لازم است که چنین ترجمه‌هایی بعد از تکمیل

بلافاصله در اختیار خوانندگان قرار گیرد. البته مسائل دستیابی به ترجمه های آماده و سرعت عمل در کار ترجمه نیز مطرح می باشد و واضح است که اشاعه بموقع چنین مدارکی بسیار ارزنده خواهد بود. در این زمینه، سازمانهای بین المللی اقداماتی بعمل آورده اند که از مهمترین آنها ایجاد مرکز بین المللی ترجمه^۱ است. این مرکز، بعنوان مرکز ترجمه اروپا در سال ۱۹۶۱ تاسیس شد و در سال ۱۹۷۶ به "مرکز بین المللی ترجمه" تغییر نام داد. تاکید این مرکز بیشتر بر روی جنبه های بین المللی ترجمه است و هدفش تشویق و توسعه و تسهیل استفاده از مطالبی است که به زبانهای بیگانه نوشته شده و برای محققان علمی و صنعتی حائز اهمیت است. برای نیل به این هدف مرکز فوق اقدامات زیر را انجام می دهد:

- ۱- فهرستی کامل از گزارشهای علمی و فنی سایر انتشارات ترجمه شده را نگهداری می کند.
- ۲- فهرست کامل کتابشناسی اینگونه مواد را منتشر می کند.
- ۳- روشهای جدید برای تسهیل اشاعه مواد ترجمه شده را مورد بررسی قرار می دهد.
- ۴- با موسساتی که در امر ترجمه فعالیت دارند همکاری کرده و بعنوان مرکز هماهنگ کننده این فعالیت در شبکه بین المللی عمل می کند.^۲

پ. عوامل سیاسی: در این زمینه بارزترین مسئله، تعیین آن دسته از اطلاعات از میان انبوه داده های است که از نظر مصالح مملکتی و مسائل بین المللی و بین الدولی، محرمانه محسوب شده و اشاعه آنها مجاز نیست.

مسئله دیگر، تغییر و تحولات سازمانی و پرسنلی است که در نتیجه وقوع جریانهای سیاسی در کشورهای جهان سوم صورت می گیرد و قوانین و ضوابط جدیدی را بوجود می آورد. مثلاً در کشورهای امریکای لاتین و افریقا، معمول است که با تغییر مدیریت سازمان، کارکنان، حتی کارگران رده پائین، نیز عوض می شوند. بدیهی است که اغلب این افراد بعداً به کارهایی گمارده می شوند که در حد تخصص آنها نبوده و بدین طریق زحماتی که در راه آموزش و تربیت آنان کشیده شده است بهدر می رود.

مسائل سیاسی دیگر از جمله بی ثباتی و ناپایداری دولتها، وجود نظامهای امنیتی قوی و تمرکز تصمیم گیری در سطح بسیار بالای مملکت از عوامل بازدارنده انتقال اطلاعات و پیگیری روندی تثبیت شده و صحیح است.

ت. زیر بنای اطلاعاتی جامعه: آخرین عامل به زیربنای اطلاعاتی کشورهای جهان سوم مربوط می شود. بمنظور گسترش انتقال اطلاعات علمی و تهیه برنامه های لازم در این زمینه، باید تصویر درستی از زیربنای اطلاعاتی جامعه داشت. زیربنای اطلاعاتی متشکل است از منابع اطلاعاتی موجود، نیروی انسانی شاغل در فعالیتهای اطلاع رسانی، وسایل و تجهیزات لازم موجود در این زمینه و کم و کیف

¹ - International translations Centre.

² - D. Van Bergeijk, "Overcoming the language barrier in information transfer." *UNESCO Journal of information Science*, Vol. III, Jul-Sept. 1981, P. 175.

پیوستگی و ارتباط با جامعه استفاده کننده. زیربنای اطلاعاتی کشورهای جهان سوم، از لحاظ اکثر موارد فوق بسیار ضعیف و ناکافی است. پاره ای از مسائلی که در تشدید چنین وضعی تاثیر داشته اند، عبارتند از:

- ۱- خدمات ارتباطی نارسا مانند پست و تلگراف و تلفن و عدم توانایی در پیوستن به شبکه های ارتباط از راه دور.
- ۲- نیروی برق و الکتریسته نامطمئن و تاثیر آن بر روی استفاده از تکنولوژیهای جدید.
- ۳- کمبود استانداردهای اطلاعاتی، کتابخانه ای و نیز کمبود استانداردهای کنترل کتابشناختی مواد چاپی و غیرچاپی.
- ۴- کمبود منابع اطلاعاتی و استفاده نکردن از منابع ارتباطات غیررسمی برای انتقال اطلاعات.
- ۵- کمبود مؤلف؛ بویژه مؤلفین مقالات و کتابهای علمی.
- ۶- ارائه و انجام تحقیقها و پروژه های تحقیقاتی ضعیف و عدم علاقه کارشناسان و محققان به تهیه گزارش و ضبط و اشاعه یافته ها.
- ۷- عدم تطابق سخت افزارها و نرم افزارهای تولید شده در ممالک پیشرفته با نیازهای اطلاعاتی جوامع جهان سوم.

پیشنهادات

با توجه به مطالبی که در رابطه با خدمات اطلاعاتی از ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی مطرح گردید، بنظر می رسد که اولین و مهمترین قدم در جهت بهبود و توسعه خدمات اطلاعاتی در کشورهای جهان سوم، متوجه ساختن مسئولان امر به اهمیت و ارزش اطلاعات است. این کار را می توان از طریق برگزاری سمینارهایی در سطح ملی، منطقه ای و بین المللی انجام داد و مدیران و مسئولان کشور را با ارزش اطلاعات و اهمیت استفاده از آن در برنامه های توسعه و بهبود بخشیدن به اوضاع اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فعالیتهای علمی و فنی آشنا ساخت و از این طریق آنها را واداشت تا در راه ایجاد تسهیلات و امکانات خدمات اطلاع رسانی و حمایت از اینگونه فعالیتهای پیشقدم شوند. برای رفع مشکلات بالا اقدامات زیر پیشنهاد می شود. امید است که این پیشنهادات بتواند بصورت رهنمودی برای خوانندگان و دست اندکاران، مفید واقع شود:

- ۱- شناساندن اهمیت حرفه کتابداری و علوم اطلاع رسانی به جامعه از طریق وسایل ارتباط جمعی و برگزاری سمینارها و کنفرانسها؛
- ۲- بهبود بخشیدن به وضع استخدامی کتابداران و متخصصان علوم اطلاعاتی و توجه به مسائل رفاهی آنان برای جذب افراد شایسته و واجد شرایط به این حرفه؛
- ۳- ترتیب دوره های کارآموزی و بازآموزی، تنظیم و توسعه برنامه های آموزش ضمن خدمت و آموزش رسمی در سطوح بالای دانشگاهی و نیز برپایی دوره های تخصصی بمنظور تربیت

- کادر متخصص در زمینه علوم اطلاع رسانی و آشنا ساختن کارکنان اطلاعاتی با تکنیکها و تکنولوژیهای جدید؛
- ۴- آشنا ساختن کارشناسان، متخصصان، پژوهشگران و دانشجویان با روشهای استفاده از کتابخانه و بهره گیری از منابع آنها - چه از طریق برنامه های ویژه و چه از طریق گنجاندن مطالب در برنامه های دانشگاهی بصورت واحد اجباری؛
- ۵- تعیین و تشخیص ماهیت نیازهای اطلاعاتی و ارزشیابی ادواری نظریات استفاده کنندگان بمنظور بهبود خدمات و یا تغییر خط مشی های اطلاعاتی؛
- ۶- تاسیس کتابخانه ها و مراکز اطلاعاتی تخصصی و بهبود بخشیدن به وضع کتابخانه ها و مراکز موجود در جهت تامین نیازهای اطلاعاتی محققان و مراجعه کنندگان؛ ایجاد مراکز مادر، بمنظور جمع آوری اطلاعات دست اول در مورد پژوهشهای انجام شده و پژوهشهای جاری در زمینه های علمی، فنی و تخصصی؛
- ۷- توسعه آموزش زبانهای بین المللی در دانشگاهها و افزایش سطح آشنایی افراد به زبانهای خارجی؛
- ۸- تشویق به ترجمه و تألیف در رشته های تخصصی و نیز ارائه و انتشار یافته های حاصل از پژوهشها در گزارش های تحقیقی، بمنظور بالا بردن توان علمی و اطلاعاتی کشور؛
- ۹- تقویت نیروگاههای برق کشور، بمنظور جلوگیری از قطع برق و خاموشیهای احتمالی و ایجاد ایستگاههای ماهواره ای برای انتقال اطلاعات. توجه به این امر، در صورت استفاده از نظامهای کامپیوتری و نظامهای پیشرفته ذخیره، بازیابی و انتقال اطلاعات امری ضروری است.

فهرست مأخذ

Bergeijk, D. Van. "Overcoming the language barrier in information transfer: the role of the International Translations center". *UNESCO Bulletin for Libraries*, Vol III, no. 3, July-Sept. 1981, p: 173-177.

Eres, Beth Krevitt. "Transfer of information technology to less developed countries: a system approach." *JASIS*, Vol 32, March 1981, p: 97-102.

"The information needs of the developing countries: analytical case study". *UNESCO Bulletin for libraries*. Vol III, no. 4, Oct-Dec. 1981, p: 241-246.

Keren, Carl and Larry Harmon. "Information Services issues in less developed countries". In: *Annual Review of Information Science and Technology*, Vol 15, edited by Martha E. Williams. Newyork: Knowledge Industry Publications, 1980, P: 289-324.

Neelameghan, A. "Some issues in information transfer a third world perspective", *IFLA Journal*, Vol 7, no 1, 1981, P: 8-18.

Saracevic, Tefko. "Information needs of less developed countries". *Proceedings of the ASIS Annual Meeting*, Vol 16. Newyork: Knowledge Industry Publications, 1979. P: 91-97.

Tell, Bjorn v. "The awakening information needs of the developing countries". *Journal of Information Science*, Vol 1, 1980, P: 285-289.

Thorpe. Peter. "Agricultural information Services for the third world: Problems, developments and prospects". *International Forum of Information Documentation*, Vol 7, no. 1, 1982, P: 21-25.

Wood word, A. M. "Future information requirements of the third world". *Journal of Information Science*, Vol 1, Jan. 1980, P: 259-265.